

Mirosław Biczkowski, Sylwester Piszczyk

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

SEKTOROWY PROGRAM OPERACYJNY ROLNICTWO JAKO INSTRUMENT WZROSTU KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW ROLNYCH

*SECTORAL OPERATIONAL PROGRAMME – RURAL DEVELOPMENT
AS AN INSTRUMENT TO INCREASE THE COMPETITIVENESS OF FARMS*

Słowa kluczowe: SPO Rolnictwo, inwestycje w gospodarstwach rolnych, konkurencyjność gospodarstw rolnych, fundusze unijne

Key words: SOP – Rural Development, investments in farms, competitiveness farms, funds EU

Synopsis. Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” (SPO Rolnictwo) stanowił jeden z elementów realizacji strategii rozwoju społeczno-gospodarczego, określonej w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2004-2006 (NPR). Cele programu oparto o dwa priorytety: wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym (priorytet 1) oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich (priorytet 2). Z punktu widzenia wzrostu konkurencyjności sektora agrobiznesu istotniejsze znaczenie miały działania realizowane w ramach priorytetu pierwszego. Miał on na celu poprawę dochodowości i konkurencyjności gospodarki żywnościowej oraz wytwarzanie żywności wysokiej jakości i bezpiecznej dla konsumentów. Cele te wynikały z przyczyn zewnętrznych (konieczność dostosowań do standardów UE i warunków konkurencji na jednolitym rynku) oraz wewnętrznych (niska efektywność produkcji). Najważniejszym instrumentem podnoszenia konkurencyjności gospodarstw rolnych było działanie 1.1. „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”, które stanowiło podstawę analiz zawartych w niniejszym artykule, opracowanych na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego.

Wstęp

Analizy sektora rolnego wskazują na słabe wyposażenie rolnictwa w środki produkcji jako jedną z przyczyn jego niskiej efektywności [Chmurzyńska 2008]. Z tego punktu widzenia inwestycje związane, np. z zakupem maszyn rolniczych są uzasadnione. Jednakże mimo, iż przyczyniają się one do zmniejszenia kosztów produkcji oraz poprawy stanu technicznego gospodarstw rolnych, to nie prowadzą do kompleksowej modernizacji oraz podniesienia konkurencyjności. Wygórowane kryteria zawarte w programie, nie pozwalające na zwiększenie skali produkcji, zarówno roślinnej, jak i zwierzęcej, która faktycznie przyczyniłaby się do podniesienia konkurencyjności tych gospodarstw, znacząco ograniczały możliwości inwestycji w tym kierunku. Powyższe obostrzenia sprawiły, że w najlepszej pozycji znalazły się duże powierzchniowo gospodarstwa, zajmujące się działalnością roślinną, które przez zakup nowych maszyn i urządzeń mogły zmniejszać koszty i podnieść efektywność produkcji rolniczej.

Działanie 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” wdrażane w ramach SPO Rolnictwo stanowiło formę kontynuacji wsparcia realizowanego w ramach działania 2 programu SAPARD. Podobny był zakres wsparcia, obejmujący projekty związane z modernizacją gospodarstw rolnych prowadzące do ich dostosowania do warunków funkcjonowania na jednolitym rynku. Środki przeznaczono na realizację inwestycji mających na celu poprawę dochodowości i konkurencyjności gospodarstw, dostosowanie profilu, skali i jakości produkcji do potrzeb rynku, poprawę bezpieczeństwa żywności, poprawę warunków utrzymania zwierząt, ochrony środowiska, bezpieczeństwa pracy.

Pomocą finansową objęto koszty inwestycji związane z: budową budynków inwentarskich i gospodarczych, ich modernizacją i przebudową prowadzącą do poprawy funkcjonalności, zakupem i instalacją maszyn, urządzeń i narzędzi do produkcji rolniczej, przechowywaniem, magazynowaniem, przygotowaniem produktów rolnych do sprzedaży, zakupem gruntów rolnych (jeśli stanowiło to część inwestycji), zakładaniem plantacji wieloletnich lub sadów, wyposażaniem pastwisk, zakupem stada podstawowego zwierząt hodowlanych, budową, zakupem lub instalacją urządzeń do nawadniania upraw, przedsięwzięciami służącymi ochronie środowiska, poprawie warunków dobrostanu zwierząt i podniesieniu standardów higienicznych produkcji rolnej [Sektorowy Program... 2004].

Maksymalny poziom pomocy finansowej mógł wynieść 50-65% (w zależności od lokalizacji gospodarstwa oraz wieku rolnika pozwalającego na status „młody rolnik”) całkowitych kosztów kwalifikowanych. Na działanie 1.1 przeznaczono w sumie 1/3 całego budżetu SPO „Rolnictwo” co nadawało całemu programowi inwestycyjny charakter. Postawione cele, zakładające poprawę efektywności gospodarowania w rolnictwie przez wzrost towarowości produkcji, a także możliwość nabywania ziemi pod kątem prowadzonych inwestycji dawały także nadzieję (obok kilku innych wdrażanych działań) na realokację zasobów ziemi i poprawę struktury obszarowej.

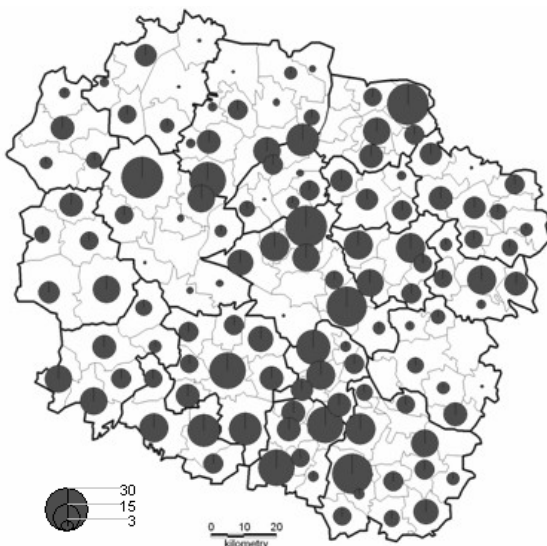
Podstawową charakterystykę poziomu i struktury oraz kierunków absorpcji środków unijnych przeprowadzono na podstawie analizy ilościowej, a wśród najistotniejszych wykorzystanych narzędzi wymienić należy przede wszystkim wskaźniki natężenia i struktury (proporcje, odsetki). Poziom aktywności oraz skuteczności w aplikowaniu o środki unijne przez gospodarstwa rolne zdefiniowano na podstawie wskaźników liczb i struktur złożonych wniosków w ramach działania 1.1 SPO „Rolnictwo” oraz kwot pozyskanych przez beneficjentów, czyli gospodarstwa rolne. W celu określenia faktycznego oddziaływania analizowanego instrumentu na podniesienie konkurencyjności gospodarstw rolnych wszystkie przyjęte miary przeliczono w stosunku do liczby gospodarstw rolnych oraz powierzchni użytków rolnych.

Stopień wykorzystania i wdrażania działania „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”

Zainteresowanie rolników działaniem „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” przeszło oczekiwania i założenia autorów programu. Dotyczy to zarówno województwa kujawsko-pomorskiego, jak i całego kraju, w którym złożono ponad 42 tys. wniosków, przy założonym limicie 17 tys. Świadczy to o skali potrzeb i zainteresowania rolników inwestycjami, których wcześniej nie byli w stanie przeprowadzić, ze względu na niewystarczający kapitał własny.

W analizowanym województwie kujawsko-pomorskim wdrożono 2005 przedsięwzięć, tj. blisko 52% ogółu wniosków zrealizowanych w SPO „Rolnictwo” w tym regionie [Biczkowski 2008]. Rozkład przestrzenny liczby zrealizowanych wniosków wskazuje na wysoką aktywność beneficjentów w znacznej części województwa. Pomimo tego zauważalny jest wyższy stopień zainteresowania tym działaniem wśród rolników gospodarujących na terenach o lepszych warunkach przyrodniczych pod kątem produkcji rolnej. Szczególną uwagę zwraca południowa część województwa, w której zdecydowana większość gmin cechuje wysoki poziom realizacji przedsięwzięć. Strefa ta ciągnie się od Pałuk i Pojezierza Chodzieskiego przez Pojezierze Gnieźnieńskie, Równinę Inowrocławską, aż po Pojezierze

Kujawskie. W części północnej rejonami ponadprzeciętnego zainteresowania działaniem były gospodarstwa położone na Pojezierze Chełmińskim (oprócz powiatu chełmińskiego) oraz Wysoczyźnie Świeckiej. Relatywnie niższą inicjatywą wykazali się rolnicy Pojezierza Dobrzyńskiego, Kotliny Toruńskiej, Borów Tucholskich oraz północnej części Wysoczyzny Świeckiej. Obszary te cechują mniej sprzyjające warunki środowiskowe oraz duży udział lasów w strukturze użytkowania ziemi. W układzie jednostek administracyjnych najwięcej wniosków zrealizowano w powiecie włocławskim (207) oraz toruńskim (198), w których zamieszkuje co piąty beneficjent działania. Na tym tle słabo prezentowali się rolnicy powiatów: tucholskiego (42) i sępoleńskiego (42). Przekładając stopień mobilności wnioskodawców na poziom gminy, podkreślić należy bardzo wysoką liczbę wdrożonych projektów w Koronowie (52), Chełmży (52) i Łasinie (50) (rys. 1).

Rysunek 1. Liczba zrealizowanych wniosków w działaniu 1.1 SPO „Rolnictwo”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR w Toruniu.

Średnia arytmetyczna liczby projektów przypadająca na 1 gminę wyniosła 15,4. Powodzenie działania ukierunkowanego na inwestycje w gospodarstwach rolnych potwierdza fakt, iż jedynie rolnicy dwóch gmin (Bobrowniki i Skępe) nie wzięli w nim udziału, a z drugiej strony w 85 gminach udało się wykonać 10 i więcej przedsięwzięć. Wpływ na to miało zapewne doświadczenie zdobyte podczas pozyskiwania środków z działającego w okresie przedakcesyjnym SAPARD-u, który stanowił dobry poligon doświadczalny oraz przełamał nieufność rolników do starania się o środki unijne.

Jak wynika z analiz Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) beneficjenci działania odznaczali się wysokim poziomem kwalifikacji zawodowych – 40,1% miało wykształcenie wyższe lub średnie rolnicze, a 18,1% – wyższe lub średnie nierolnicze połączone z wymaganym stażem pracy w gospodarstwie rolnym. Ponadto, w momencie składania wniosków o dofinansowanie projektu zdecydowana większość gospodarstw spełniała kryteria dostępu dotyczące higieny produkcji (93,6% gospodarstw) i dobrostanu zwierząt oraz ochrony środowiska (71,0%), a zwłaszcza te, których właściciele wcześniej skorzystali z SAPARD-u.

Zestawiając liczbę zrealizowanych inwestycji w przeliczeniu na 1000 indywidualnych gospodarstw rolnych powyżej 1 ha UR, najwięcej inicjatywy przedsięwzięli beneficjenci powiatów grudziądzkiego (46) i aleksandrowskiego (40), przy średniej dla województwa wynoszącej 26. Skale rozpiętości zróżnicowania poziomu aktywności dopełniają jednostki najsłabsze: lipnowski (8 wniosków/1000 gospodarstw), tucholski (14) oraz chełmiński (16).

W samorządach niższego szczebla administracji zakres zmienności wskaźnika inicjatywy rolników, mierzony liczbą zrealizowanych wniosków, był znacznie wyższy. Największą inercją cechowali się beneficjenci z gmin: Cekcyn (15 wniosków/1000 gospodarstwo), Tuchowo (16) i Sliwice (19). Wysoką aktywność wykazali natomiast rolnicy z gmin Chełmża (62) i Mrocza (63), którzy nie dorównali jednak przedsiębiorczości mieszkańców Łasina, w którym blisko co dziesiąte gospodarstwo (93) zostało beneficjentem działania.

Tabela 1. Poziom realizacji działania 1.1 SPO "Rolnictwo"

Powiat	Wnioski zrealizowane		Wartość dotacji			Parametry oceny		
	liczba	% ogółu wniosków	mln zł	% ogółu dotacji	na 1 projekt [tys. zł]	liczba umów na 1000 gosp.	zł dotacji na 1 gosp.	zł dotacji na 1 ha UR
Aleksandrowski	132	6,6	12,6	6,0	95,3	40,0	3811,2	337,4
Brodnicki	103	5,1	11,1	5,3	108,0	20,7	2239,7	164,7
Bydgoski	116	5,8	14,8	7,1	127,5	27,4	3497,2	236,5
Chełmiński	45	2,2	6,0	2,9	134,4	16,5	2212,4	144,6
Golubsko-dobrzyń.	104	5,2	10,5	5,0	100,7	28,9	2905,9	244,0
Grudziądzki	154	7,7	15,7	7,5	101,7	45,8	4656,9	287,2
Inowrocławski	172	8,6	20,2	9,7	117,4	36,0	4222,7	222,7
Lipnowski	48	2,4	5,0	2,4	104,4	8,4	874,7	75,5
Mogileński	86	4,3	6,5	3,1	75,2	32,7	2455,8	132,4
Nakielski	80	4,0	10,9	5,2	135,7	26,7	3624,6	150,4
Radziejowski	136	6,8	11,6	5,6	85,5	34,3	2933,2	228,8
Rypiński	67	3,3	4,4	2,1	66,1	18,4	1217,2	109,1
Sępoleński	42	2,1	5,4	2,6	129,1	20,3	2624,8	106,3
Świecki	126	6,3	13,9	6,7	110,7	23,3	2582,8	181,9
Toruński	198	9,9	19,4	9,3	97,9	37,0	3619,5	279,0
Tucholski	42	2,1	4,9	2,4	117,7	13,6	1596,8	113,8
Wąbrzeski	49	2,4	6,6	3,2	134,7	20,4	2746,3	164,6
Włocławski	207	10,3	18,3	8,8	88,2	25,0	2203,4	179,4
Żniński	98	4,9	10,2	4,9	103,9	30,8	3201,0	147,8
Województwo	2005	100,0	208,0	100,0	103,7	26,5	2746,5	184,5

Źródło: jak na rys. 1.

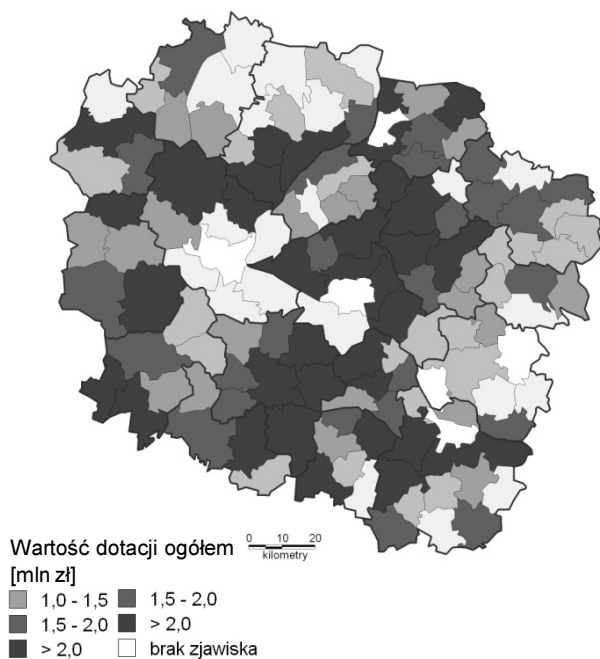
Kierunki terytorialnego zróżnicowania zainteresowania działaniem zbiegają się dosyć wyraźnie z obszarami o wysokim udziale gospodarstw odznaczających się wysokim poziomem towarowości produkcji rolniczej. Z racji położenia oraz lokalnych uwarunkowań sprzyjających rolnictwu, możliwości dywersyfikacji źródeł dochodu są niewielkie, a stopień uzależnienia dochodów gospodarstw od dochodów uzyskiwanych z działalności rolniczej – wysoki. Województwo kujawsko-pomorskie znajduje się na pierwszej pozycji w kraju pod względem udziału gospodarstw, których dochody z działalności rolniczej stanowią 2/3 i więcej dochodów ogółem [Fałkowski 2005]. Twierdzenie o wyższym poziomie uczestnictwa w działaniu gospodarstw silniejszych potwierdza również fakt, iż kryterium żywotności gospodarstw rolnych (minimum 4 ESU) spełniało ponad 90% beneficjentów, przy tym wielkość ekonomiczna prawie połowy z nich kształtowała się na poziomie 16 ESU i więcej, przy średnim wskaźniku żywotności dla całej zbiorowości beneficjentów działania 1.1 – 32,0 ESU [Drygas, Kmiecński 2007]. Wyraźnie zauważalna była zatem odmienna struktura beneficjentów tego instrumentu wsparcia w odniesieniu do zbiorowości gospodarstw rolnych, w której gospodarstwa do 4 ESU stanowią 78,6%, natomiast powyżej 16 ESU – tylko 3,6%. W tym kontekście aktywne ubieganie się o środki gospodarstw ukierunkowanych na produkcję towarową może wskazywać na korzystne trendy dostosowywania się rolników do nowych realiów ekonomicznych i chęci poprawy dochodowości i konkurencyjności swoich gospodarstw.

Środki finansowe wypłacone z działania 1.1 wynosiły 208 mln zł, tj. 44,8% ogółu kwoty pozyskanej przez beneficjentów w ramach SPO „Rolnictwo”. W układzie rodzajowym poniesionych wydatków dominowały koszty zakupu wyposażenia i sprzętu ruchomego (ciągniki), których udział wyniósł 82,0%. Znacznie niższe nakłady przeznaczono na zakup budynków i budowli (11,7%) oraz zakładanie plantacji wieloletnich (2,3%).

Rozkład przestrzenny wysokości pozyskanych dotacji koresponduje z poziomem aktywności rolników w liczbie wdrożonych projektów (rys. 2). Najwięcej środków spłynęło na teren powiatów: inowrocławskiego (20,2 mln zł), toruńskiego (19,4) i włocławskiego (18,3), które łącznie zrealizowały ok. 19% inwestycji, przy blisko 28% udziale w ogólnej kwocie subwencji tego działania. Wskazuje to na postępujący proces koncentracji środków w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie, nastawionych głównie na produkcję rolną i dążących do utrzymania przewag

konkurencyjnych i poprawy efektywności produkcji. Uzależnienie starań od siły ekonomicznej gospodarstw rolnych oraz poziomu kultury agrarnej w danym rejonie, zaobserwować można również na przykładzie niewielkiego przepływu środków do powiatów o niskim poziomie rozwoju rolnictwa: rypińskiego (4,4 mln zł), tucholskiego (4,9) i lipnowskiego (5,0).

Alokacja zaabsorbowanych środków w układzie jednostek gminnych odznacza się silnym zróżnicowaniem przestrzennym. Skrajnie niskie wartości, na poziomie poniżej 100 tys. zł odnotowano w 6 gminach, np. Cekcyn (49,5), Białe Błota (52,5) i Rogowo (powiat rypiński – 66,9 tys. zł). W przedziale do 1 mln zł znalazło się 49 jednostek rozłożonych względnie równomiernie na terenie całego województwa. Próg ten przekroczyły 82 gminy, w tym w 17 było to więcej niż 3 mln zł. Liderami okazały się Koronowo – 7,0 i Łasin – 6,3 mln zł, pozostałe 4 gminy znalazły się w przedziale 4-5 mln zł.

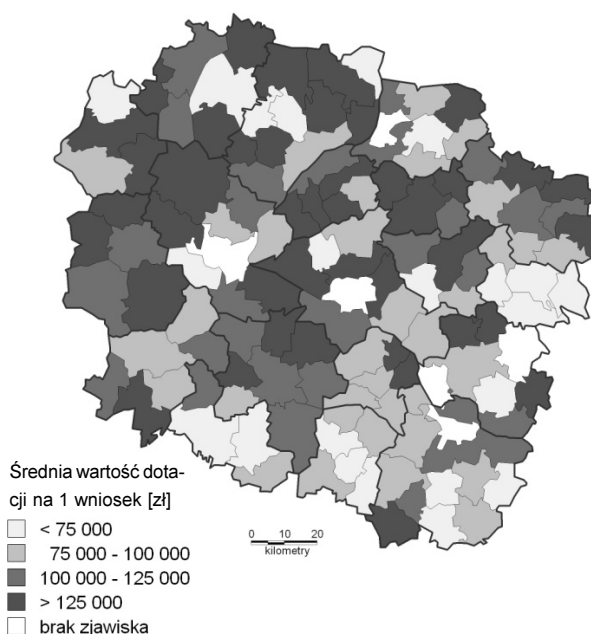
Rysunek 2. Wartość dotacji przyznanych z SPO „Rolnictwo” w działaniu 1.1

Źródło: jak na rys. 1.

Przeciętna wysokość wsparcia finansowego w przeliczeniu na 1 zrealizowany projekt wyniosła 103,7 tys. zł i charakteryzowała się silnym zróżnicowaniem przestrzennym w układzie gmin tworząc dosyć mozaikowatą strukturę. Silniejsze rejony koncentracji najniższego poziomu refundacji, wynikające także z realizacji mało kosztownych inwestycji, wystąpiły na dawnych ziemiach zaboru rosyjskiego w obrębie pojezierzy: Dobrzyńskiego (np. Rogowo – 22,3, Skrwilno – 56,0 i Wielgie – 60,1 tys. zł) i Kujawskiego (np. Chodecz – 52,6, Baruchowo – 60,4 i Chocień – 63,9 tys. zł) (rys. 3). Jednostki, w których poziom środków pozyskanych na 1 inwestycję był najwyższy są nieregularnie porzucane na obszarze całego województwa: Stolno (298,3), Zbiczno (294,0), Osie (288,0) i Śliwice (202,8 tys. zł).

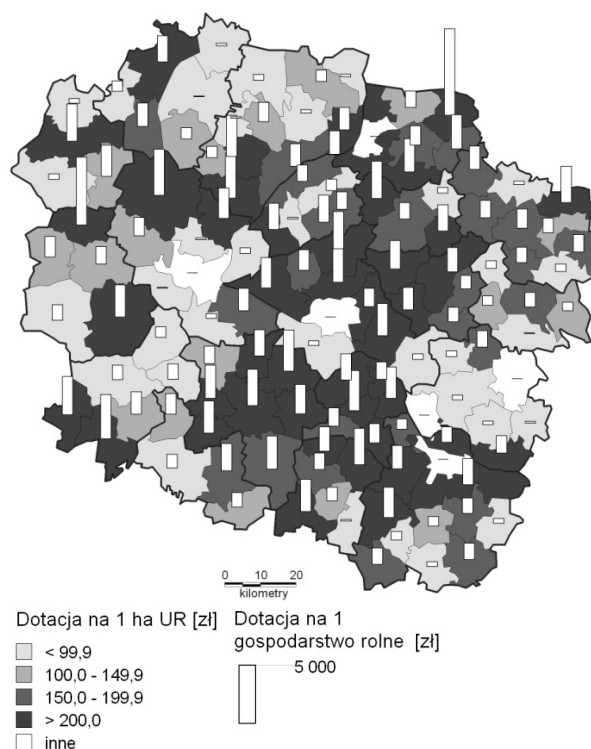
Układy przestrzenne wysokości absorpcji środków w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne w znacznej mierze nawiązują do obserwacji zanotowanych przy ocenie poziomu aktywności rolników. Według tak skonstruowanego wskaźnika średnia wielkość dotacji na 1 indywidualne gospodarstwo rolne powyżej 1 ha UR wyniosła 2746,5 zł. Niską skutecznością wykazali się rolnicy obszaru Pojezierza Dobrzyńskiego, Kujawskiego, Równiny Urszulewskiej, Kotliny Toruńskiej i Borów Tucholskich (rys. 4). W podziale administracyjnym przekłada się to na gminy: Cekcyn – 76,2, Rogowo (powiat rypiński) – 99,4, Białe Błota – 190,2 – Lniano – 223,8, Tuchowo – 305,9 i Nowe – 338,8 zł/gospodarstwo.

Najwięcej funduszy trafiło natomiast do gmin rejonu Równiny Inowrocławskiej (np. Gniewkowo – 5545,5, Koneck – 5454,6 zł/gospodarstwo, Pojezierza Chełmińskiego (np. Łysomice – 5254,1, Pluznica – 5050,4, Chełmża – 5037,8 zł/gospodarstwo, południowej części Wysoczyzny Świeckiej oraz Krajny (np. Mrocza – 9127,8, Koronowo – 6247,2, Pruszcz – 6112,3, Bukowiec – 5551,8 zł/gospodarstwo, Pojezierza Iławskiego (lider w tym zakresie gmina Łasin – 11641,2 zł/gospodarstwo oraz Pałuk (Rogowo (powiat zniński) 5870,0, Janowiec Wielkopolski – 5137,8 zł/gospodarstwo.

Rysunek 3. Wartość dotacji na 1 wniosek w działaniu 1.1 SPO Rolnictwo [zł]

Źródło: jak na rys. 1.

Rysunek 4. Wartość dotacji na 1 ha UR i 1 gospodarstwo rolne [zł] w działaniu 1.1

Źródło: jak na rys. 1.

Zdecydowana większość (79,8%) gospodarstw rolnych beneficjentów działania 1.1 przekraczała próg 50 tys. zł rocznego poziomu produkcji towarowej brutto [Trzy lata ... 2007]. W tej sytuacji relatywnie niezbyt wysokie wydawać się mogą przeciętne koszty kwalifikowane jednego projektu (190,4 tys. zł) i związana z nimi kwota przyznanego dofinansowania (103,7 tys. zł), w odniesieniu do maksymalnej możliwej do uzyskania (300 tys. zł). Jest to, jak się wydaje, w znacznej mierze konsekwencją realizacji pomocy w formie refundacji części poniesionych przez beneficjenta kosztów, na co mogło pozwolić sobie niewiele, nawet stosunkowo dobrze radzących sobie gospodarstw. Powyższe obserwacje, zarówno co do aktywności, jak i skuteczności w pozyskiwaniu środków, potwierdzają istotne statystycznie asocjacje, wskazujące na wysoką zależność pomiędzy:

- liczbą zrealizowanych inwestycji a:
 - udziałem gospodarstw ukierunkowanych głównie na produkcję rolną [$r = 0,610$],
 - udziałem gospodarstw produkujących głównie na rynek [$r = 0,641$],
- wysokością pozyskanych środków a:
 - udziałem gospodarstw ukierunkowanych głównie na produkcję rolną [$r = 0,544$],
 - udziałem gospodarstw produkujących głównie na rynek [$r = 0,550$].

Dotatnia zależność wskazuje na fakt, że im silniejsze produkcyjnie gospodarstwo, tym więcej zrealizowanych zostało przedsięwzięć i więcej unijnych środków udało się pozyskać na inwestycje. Bogatszym gospodarstwom łatwiej jest zgromadzić niezbędny wkład własny i uzyskać kredyty przejściowe na modernizację oraz wdrażać droższe inwestycje. Gospodarstwa o niższej towarowości, mające dodatkowe źródła dochodu, cechują się niskim zaangażowaniem w poprawę istniejącej sytuacji, chętniej zaś korzystają z instrumentów różnicujących działalność rolniczą. Trendy takie potwierdzają wyniki badań Rosnera [1999], który stwierdza, że „rolnicy, którzy postrzegają swoje gospodarstwa jako nie nastawione na rynek są bardziej skłonni do wybierania strategii przetrwania, podczas gdy ci, którzy oceniają swoje gospodarstwo jako produkujące towar na rynek, w większym stopniu są skłonni przekształcić je w nowoczesne gospodarstwo towarowe”.

Wpływ na możliwości absorpcyjne gospodarstw kształtują też pośrednio czynniki przyrodnicze, które decydują o potencjale produkcji rolnej i determinują występowanie silnych jednostek tam, gdzie są one korzystne, zwłaszcza pod kątem produkcji roślinnej. Analiza zależności korelacyjnej pomiędzy:

- liczbą zrealizowanych inwestycji a:
 - wskaźnikiem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej ($WjRpp$) [$r = 0,424$],
 - udziałem gruntów V i VI klasy bonitacyjnej [$r = -0,391$],
- wysokością pozyskanych środków a:
 - wskaźnikiem $jRpp$ [$r = 0,395$],
 - udziałem gruntów niskich V i VI klasy bonitacyjnej [$r = -0,377$],

wskazuje, że im bardziej sprzyjające rolnictwu warunki środowiskowe ($WjRpp$), tym rolnicy są bardziej skłonni do korzystania ze zewnętrznych źródeł finansowania, zaś im wyższy udział gruntów słabych klas bonitacyjnych, tym niższa aktywność w pozyskiwaniu środków (ujemna zależność korelacyjna).

Podsumowanie

Trendy dyslokacji środków oraz zainteresowania działaniem „inwestycje w gospodarstwach rolnych” pozwalają przypuszczać, że podejmowane działania będą skutecznie zmierzały do zwiększania efektywności gospodarowania w rolnictwie. Przyczynią się więc do wzrostu towarowości wytwarzanej produkcji i dochodowości samego gospodarstwa. Inicjatywy te pozwolą także na dopasowanie skali produkcji do potrzeb rynku oraz zwiększają poziom stosowanej agrotechniki. Z drugiej strony znaczne obostrzenia w ograniczaniu wielkości produkcji zawarte w wymogach dla beneficjentów starających się o pomoc, mogą przyczynić się do zmniejszenia oddziaływania efektów działania, w którym jednym z celów była poprawa dochodowości i konkurencyjności gospodarstw rolnych. Ponadto, warto wskazać na aspekt psychologiczny wynikający ze zmian w nastawieniu rolników do korzystania z unijnych instrumentów pomocy finansowej. O ile, przełamanie nieufności wobec skorzystania z podobnego działania wdrażanego w ramach SAPARD-u trwało dosyć długo i dopiero w końcowym etapie udało się wykorzystać zaplanowane środki, to w przypadku SPO „Rolnictwo” zainteresowanie rolników przewyższyło kilkukrotnie zakładane limity pomocy.

Literatura

- Biczkowski M.** 2008: Absorpcja funduszy unijnych szansą rozwoju obszarów wiejskich. [W:] Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych – Europa bez granic – nowe wyzwania (red. D. Ilnicki, K. Janc). Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, nr. 3, s. 277-286.
- Chmurzyńska K.** 2008: Wpływ SPO „Rolnictwo” na poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przemysłu spożywczego. [W:] *Rocz. Nauk. SERiA*, t. X, z. 3, s. 67-72.
- Drygas M., Kmieciński T.** 2007: Ocena realizacji Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” kontynuacją programu SAPARD. *Więś i Rolnictwo*, nr 4(137), s. 92-113.
- Falkowski J.** 2005: Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”. Próba oceny dotychczasowych efektów. Analizy i Opinie. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa, nr 54.
- Rosner A.** 1999: Wiejskie obszary problemowe pod kątem widzenia rozwoju gospodarczego. [W:] Typologia wiejskich obszarów problemowych (red. A. Rosner). IRWiR-PAN, Warszawa.
- Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i Modernizacja Rolnictwa oraz Rozwój obszarów wiejskich”. 2004: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Trzy lata po akcesji. 2007: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Warszawa.

Summary

Sectoral Operational Programme for Restructuring and Modernisation of the Food Sector and Rural Development was SOP – Rural Development one of the elements of the strategy for socio-economic development, as defined in the National Development Plan 2004-2006. Objectives of the program were based on two priorities: to promote changes and adjustments in the agri-food sector (priority 1) and the balanced development of rural areas (priority 2). From the standpoint of the competitiveness of agribusiness sector the actions implemented under the first priority had important relevance. It had in fact aimed at improving profitability and competitiveness of the food economy and food production of high quality and safe for consumers. These objectives resulted from external causes (the need for adjustments to EU standards and conditions of competition in the Single Market) and internal (low production efficiency). The most important instrument for raising the competitiveness of the farm operation was the activity 1.1. „Investments in agricultural holdings”, which formed the basis of analysis contained in this article elaborated on the example of the Kuyavian-Pomeranian Province.

Adres do korespondencji:

dr Mirosław Biczkowski
mgr Sylwester Piszczek
Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu
Instytut Geografii
ul. Gagarina 9
87-100 Toruń
tel. (56) 611 25 96
e-mail: mirbicz@uni.torun.pl